

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

Strategi

Strategi for forsknings- og innovasjonssamarbeidet med EU

Horisont 2020 og ERA

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

Strategi

Strategi for forsknings- og innovasjonssamarbeidet med EU

Horisont 2020 og ERA

1. Forord

Denne regjeringen satser på kunnskap. Det er kunnskap vi lever av i dag og som vi skal leve av i morgen. Satsing på forskning og innovasjon er nødvendig for å sikre norsk konkurransekraft og skape gode arbeidsplasser også i fremtiden. Vi skal ikke være redde for å sammenligne oss med de beste når vi legger ambisjonene for Norge som kunnskapssamfunn. Våre forskere må være der den grensesprengende kunnskapen, ideene til nye og konkurransedyktige produkter og tjenester og løsningene på de store samfunnsutfordringene utvikles. Slike kunnskapsmiljøer utvikles gjennom samarbeid over landegrensene.

EØS-avtalen knytter oss til EUs indre marked. Forsknings- og innovasjonssamarbeidet i EU, og ikke minst Horisont 2020, skal bidra til Europas konkurransevne og til å sikre bærekraftig økonomisk vekst og arbeidsplasser. Det er viktig at norske bedrifter og forskningsmiljøer også deltar i samarbeidet som både danner kunnskapsgrunnlag for og åpner dører for næringslivssamarbeid.

Som deltaker i det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet kan Norge sammen med Europa være i front av den globale kunnskapsutviklingen, løse de store globale utfordringene og sikre Europa industrielt lederskap.

Sterk norsk deltakelse i det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet er en forutsetning for at vi skal lykkes med vår satsing på kunnskap. Dette er ikke noe våre forskere kan velge bort. Hver og en må finne sin vei inn.

1. januar i år gikk startskuddet for Horisont 2020, verdens største forsknings- og innovasjonsprogram, og det største av alle EUs programmer. Horisont 2020 er svært viktig for forskningsinnsatsen vår og bidrar til å styrke kvaliteten og relevansen i norsk forskning. Siden EØS-avtalen trådte i kraft i 1994, har Norge deltatt på linje med EU-landene i alle de tidligere forskningsprogrammene. Etter beslutningen i EØS-komiteen 16. mai gjør vi også det i Horisont 2020.

Denne strategien fastsetter ambisjonsnivået regjeringen har for den norske deltakelsen i Horisont 2020 og Det europeiske forskningsområdet (ERA) og presenterer tiltak som må til for å nå ambisjonen. Samarbeidet byr på store muligheter, og det er viktig at vi arbeider systematisk for å utnytte disse mulighetene og for å nå målsettingene for samarbeidet. Det finnes ingen enkle grep som automatisk sikrer god norsk deltakelse i det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet. Prosjektene tildeles etter konkurranse der vitenskapelig kvalitet står øverst. Mye kan likevel gjøres for at forskere i Norge vinner gjennom. Kontingenten vi betaler for å delta i Horisont 2020 utgjør en betydelig del av de ressursene vi investerer i kunnskap.

Med så mange ulike forskningsinstitusjoner involvert må regjeringens strategi for forsknings- og innovasjonssamarbeidet med EU være overordnet og retningsgivende. Selv om vi har forsøkt å være så konkrete som mulig, må hver enkelt aktør oversette strategien slik at den oppfattes relevant også for de som faktisk skriver søknader og deltar i forskningsprosjektene. Regjeringen og virkemiddelapparatet skal legge til rette for at forskningsmiljøer i Norge kan delta i det europeiske samarbeidet. Dersom vi skal utnytte mulighetene Horisont 2020 gir norsk forskning, må alle bidra. En nasjonal strategi er bare startsignalet.

A handwritten signature in purple ink, which reads "Janis R. Johansen". The signature is fluid and cursive, extending to the right with a long horizontal stroke.

2. Innledning

EU satser offensivt på forskning og innovasjon. Arbeidet med å integrere forsknings- og innovasjonssamarbeidet i Europa bedre gjennom Det europeiske forskningsområdet (ERA) trappes opp, og 1. januar 2014 ble verdens største integrerte forsknings- og innovasjonsprogram, Horisont 2020, igangsatt. 77 mrd. euro er vedtatt avsatt til samarbeidet under Horisont 2020, som skal bidra til bærekraftig økonomisk vekst og europeisk konkurransevne, til å utvikle verdensledende forsknings- og innovasjonsmiljøer og til å håndtere de store samfunnsutfordringene. Norge er en aktiv deltaker i ERA og deltar som assosiert medlem i Horisont 2020. Den europeiske satsingen på forskning og innovasjon innebærer muligheter innenfor et bredt spekter av temaer og aktiviteter for norske forskningsinstitusjoner, norske bedrifter og norsk offentlig sektor.

I dag utnytter ikke de norske miljøene mulighetene i det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet godt nok. Både universiteter og høyskoler, forskningsinstitutter, helseforetak og næringslivet har et betydelig potensial for økt deltakelse¹ og økt utbytte av deltakelsen. Deltakelse i EU-samarbeidet kan tjene ulike formål: bygge opp vitenskapelig kvalitet, styrke innovasjon og konkurransevne både innenfor det europeiske og det globale markedet og utvikle løsninger på samfunnsbehov som gode helse- og velferdstjenester og bærekraftig energiforsyning. Deltakelse gir oss mulighet til å dele kostnader ved kostbar forskningsinfrastruktur og gir økt tilgang til slike. Utvikling av forskernetverk og økte muligheter for karriereutvikling for den enkelte forsker er også viktig. Aktører som deltar er dessuten mer synlige og attraktive som samarbeidspartnere både i Europa og internasjonalt.

Utviklingen i det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet skjer raskt, og det er viktig at norske forskningsmiljøer og bedrifter og Norge som samfunn ikke går glipp av mulighetene som ligger i samarbeidet. Regjeringen legger derfor frem en overordnet strategi som fastsetter ambisjonsnivået for norsk deltakelse i ERA og Horisont 2020 og beskriver tiltak for å nå ambisjonene. Strategien omfatter både samarbeid for å nå målene for ERA, som blant annet omhandler fri bevegelse av forskere, likestilling, fellesprogrammer og felles forskningsinfrastruktur, og for program-samarbeid gjennom Horisont 2020. Strategien retter seg både mot myndighetene, virkemiddelapparatet, forskningsutførende institusjoner og bedrifter samt offentlig sektor som bruker av resultater og deltaker i samarbeidet. Regjeringen vil hvert annet år vurdere om det er behov for å revidere strategien.

¹ Se også delprosjektrapportene som ligger til grunn for denne strategien på www.regjeringen.no.

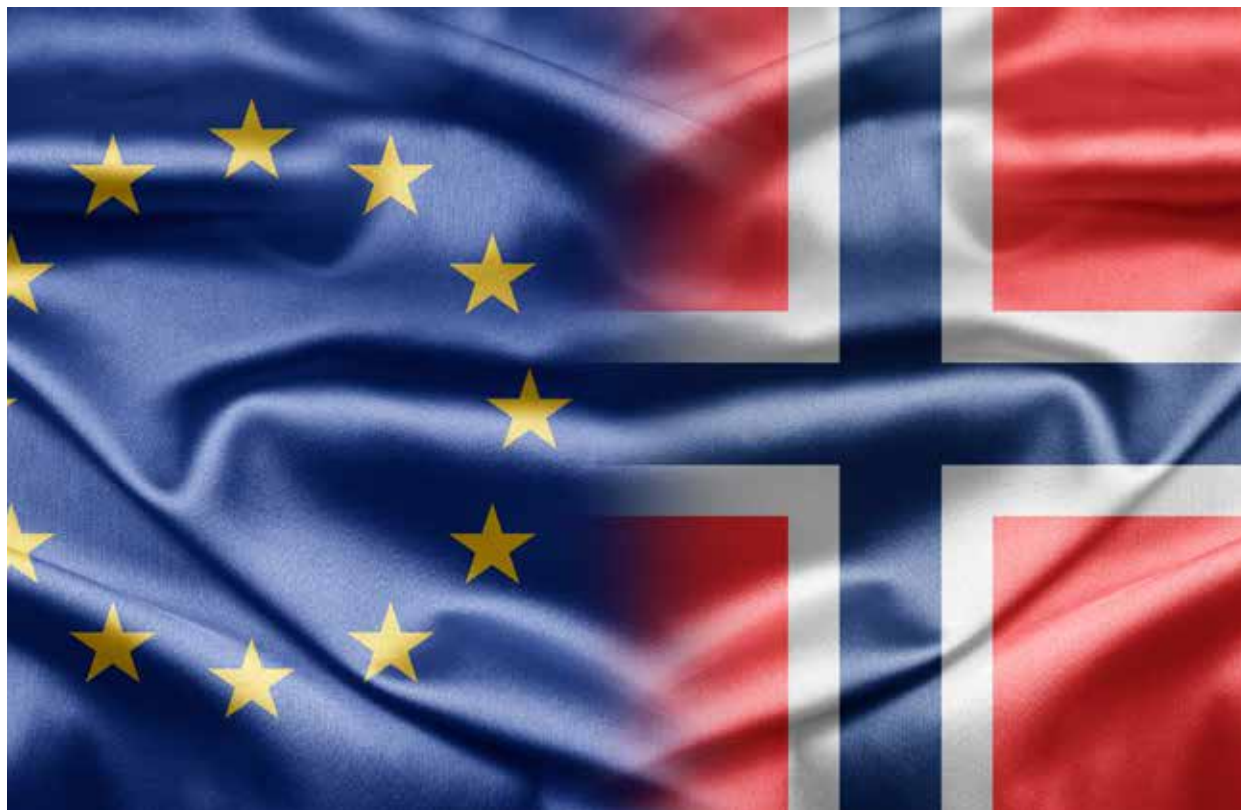
3. Status for norsk deltakelse

Forskningsbarometeret 2013² hadde en detaljert gjennomgang av norsk deltakelse i 7. rammeprogram. Nye søknadsresultater har ikke endret hovedbildet som ble presentert der. Kontrollert for størrelsen på det nasjonale forskningssystemet deltar norske forskere like mye som eller mer enn forskere i de andre nordiske landene. Veksten i EU-støtte er imidlertid lavere enn for de andre landene. Det er betydelige forskjeller mellom de enkelte delprogrammene i 7. rammeprogram. Forskere i Norge hadde sterk deltakelse i miljø- og klima-, energi-, sikkerhets-, mat-, romforsknings- og samfunnsforskningsprogrammene og i det dedikerte delprogrammet for små- og mellomstore bedrifter (SMB-er), mens de i mindre grad har deltatt i store programmer innen helse og IKT, i Det europeiske forskningsrådet og innenfor forskermobilitet. Den norske deltakelsen i EUs rammeprogram for konkurransekraft og innovasjon (CIP) har hatt positive effekter, men bedrifts-deltakelsen har vært lavere enn i de andre nordiske landene. Norge har i liten grad utnyttet kapitalvirkemidlene i EU-programmene.

Som grunnlag for strategien har fire sektorspesifikke delprosjekter kartlagt eksisterende kunnskapsgrunnlag for henholdsvis universitets- og høyskolesektorens, de regionale helseforetakenes, instituttsektorens og næringslivets innsats og resultater i 7. rammeprogram. Alle de fire sektorene har deltatt aktivt innen ulike deler av 7. rammeprogram, men det er potensial for økt deltakelse fra alle sektorer.

Instituttsektoren var samlet sett mest aktiv, med 35 prosent av deltakelsene i 7. rammeprogram. Instituttene var særlig aktive innenfor aktiviteter som i Horisont 2020 ligger under prioriteringene

² Kunnskapsdepartementet: Forskningsbarometeret 2013, s. 73–95.

«samfunnsutfordringer» og «industrielt lederskap». Imidlertid lå en høy andel av aktiviteten til ett institutt, SINTEF. Flere institutter bør kunne engasjere seg sterkere.

Universitets- og høyskolesektoren (UH-sektoren) stod for 29 prosent av deltakelsen i 7. rammeprogram, hvorav de tre store universitetene, Universitetet i Oslo, NTNU og Universitetet i Bergen, stod for det meste av denne aktiviteten. Hvis vi sammenligner innsatsen med universitetene i Sverige, Danmark og Finland, kommer de norske universitetene imidlertid dårlig ut. Derfor bør innsatsen både fra de store og de øvrige norske universitetene økes betydelig.

Helseforetakenes deltakelse utgjorde en liten andel. Det er et nært samarbeid mellom universitets-sykehusene og universitetene og mange forskere har dobbelt ansettelsesforhold. De fleste EU-prosjekter har blitt registrert på universitetet. I tillegg har klinisk forskning ikke vært høyt prioritert i tidligere rammeprogrammer. Helseforetakene var mest aktive innen helseprogrammet, der de hadde få søknader, men høy suksessrate, noe som skulle tilsi at også de har muligheter til å intensivere sin innsats. Finansieringssystemet for forskning i helseforetakene har støttet opp under internasjonalt forskningssamarbeid, men hittil ikke hatt særskilte insentiver for deltakelse i EU-forskning. Dette er fra 2014 endret slik at UH-sektoren og helseforetakene får den samme økonomiske uttellingen i finansieringssystemet.

Næringslivet stod for om lag 24 prosent av deltakelsene i 7. rammeprogram, og tre fjerdedeler av disse var små og mellomstore bedrifter. Store bedrifter deltok i mindre grad i 7. rammeprogram enn i tidligere rammeprogrammer. Bedrifter i de store byene var mest aktive, mens det i mange fylker var få eller ingen bedrifter som deltok. Næringslivets rolle i europeisk forskning og innovasjon vektlegges i større grad i Horisont 2020 enn tidligere. Større deltakelse fra næringslivet kan nås ved å mobilisere flere og nye bedrifter, særlig store bedrifter, og gjennom økt utnyttelse av de finansielle instrumentene i Horisont 2020.

Norske kommuner og fylkeskommuner deltok i liten grad i 7. rammeprogram. Totalt 17 kommuner deltok i ulike prosjekter i programperioden og tre fylkeskommuner fikk innvilget søknader, hvorav én fylkeskommune var prosjektkoordinator. Potensialet for økt deltakelse både fra kommunesektoren og fra offentlig sektor for øvrig antas å være betydelig fordi Horisont 2020 er mer relevant for offentlig sektor enn 7. rammeprogram var.

4. Ambisjoner for samarbeidet

Regjeringen har fire hovedmålsettinger for den norske deltakelsen i Horisont 2020 og ERA:

- Deltakelsen skal bidra til økt kvalitet i norsk forskning og innovasjon og til at norsk forskning og innovasjon hevder seg internasjonalt.
- Deltakelsen skal bidra til økt innovasjonsevne, verdiskaping og bærekraftig økonomisk utvikling.
- Deltakelsen skal bidra til bedre velferd og en mer bærekraftig samfunnsutvikling gjennom forskning og innovasjon som gjør oss i stand til å håndtere store samfunnsutfordringer.
- Deltakelsen skal bidra til å utvikle vår egen forsknings- og innovasjonssektor, både gjennom videreutvikling av politikk og virkemidler og gjennom nye samarbeidsmønstre på tvers av landegrenser, sektorer og fag.

God norsk deltakelse i Horisont 2020 er en forutsetning for å nå disse målene. Andelen av de konkurranseutsatte midlene som går til norske aktører, returandelen, er en god indikator på volumet på den norske deltakelsen. Den kan måles både per delprogram, per forskningsutførende sektor og om nødvendig per institusjon, og den er enkel å monitorere. En innvending kan være at økonomiske forhold ikke er hovedmotivet for norsk deltakelse i Horisont 2020, men indikatoren er samtidig korrelert med andre indikatorer som måler ikke-økonomiske aspekter ved den norske deltakelsen. Returandelen kan også brukes som en indikator på hvor konkurransedyktig det norske forskningssystemet er.

Den norske returandelen i 7. rammeprogram er p.t. 1,67 prosent. Dette er lavt sett i forhold til potensialet som ligger i de norske forskningsmiljøene og i forhold til den norske kontingenten. Flere toneangivende norske forskningsmiljøer har oppfordret regjeringen til å etablere ambisiøse kvantitative mål for den norske deltakelsen.

Regjeringens ambisjon er at to prosent av de konkurranseutsatte midlene i Horisont 2020 tilfaller norske aktører. Ambisjonen vil kreve en økning i deltakelsesnivået på i overkant av 60 prosent sammenlignet med 7. rammeprogram. Regjeringen mener at en returandel på to prosent er ambisiøst, men at det er mulig å nå gjennom mobilisering av aktører i bredde og spiss og gjennom tett samarbeid mellom myndigheter, virkemiddelapparat og forskningsutførende sektorer.

Regjeringen vil arbeide for at vi når målsettingene for norsk deltakelse i ERA og Horisont 2020 gjennom tiltak som stimulerer til deltakelse og bidrar til bedre utnyttelse av prosjektresultatene. Regjeringens instrument for å bidra til å oppnå målsettingene er primært Norges forskningsråd, men også Innovasjon Norge vil være involvert på relevante områder. Regjeringen forventer at universitetene, høyskolene, forskningsinstituttene og helseforetakene utvikler egne mål, strategier og handlingsplaner for å bidra til å nå de nasjonale målsettingene. Det er disse aktørene, sammen med næringslivet, som faktisk avgjør om vi når målet.

5. Innsatsområder

Regjeringen vil ha særskilt oppmerksomhet rettet mot utvalgte innsatsområder som skal bidra til at vi når målsettingene for samarbeidet med EU om forskning og innovasjon. Langsiktig påvirkningsarbeid og samsvar mellom nasjonal og europeisk innsats må kombineres med målrettede tiltak for å stimulere til økt deltakelse. Regjeringen og virkemiddelapparatet skal tilrettelegge for økt deltakelse og bedre utnyttelse av prosjektresultatene, men forsknings- og innovasjonsaktørens innsats er avgjørende for at vi når målene for samarbeidet.

5.1. Styrket samspill mellom nasjonal, europeisk og global innsats

Norge støtter opp under ERAs visjon om Europa som ettforskningsområde, der forskere, kunnskap og teknologi beveger seg fritt over landegrensene. Styrket samarbeid mellom landene og bedre koordinering av forsknings- og innovasjonsinnsatsen i Europa gjør at vi får bedre utbytte av ressursene. ERA-samarbeidet har hittil vært basert på frivillighet. Norge skal bidra videre til at målene for ERA-samarbeidet oppnås gjennom frivillig samarbeid.

Det er stor grad av samsvar mellom prioriteringene i ERA og Horisont 2020 og i norsk forskning. Det finnes noen viktige unntak, der områder av stor betydning for Norge i liten grad dekkes av EUs aktiviteter. Petroleumsforskning er et eksempel på dette. Det er også noen vesentlige ulikheter i næringsstrukturen som gjør det krevende å oppnå høy deltakelse. Eksempelvis er de tre største eksportnæringene i Norge (olje og gass, leverandørindustrien til olje og gass og fiskerinæringen) tematisk sett lite representert i Horisont 2020. Disse næringene kan imidlertid benytte seg av utlysninger innenfor tverrgående teknologiområder, felles teknologiinitiativer og åpne utlysninger.

Når det europeiske samarbeidet øker i omfang og betydning, er det naturlig å se nasjonale satsinger og prioriteringer innenfor forskning og innovasjon i sammenheng med den europeiske utviklingen, og ERA og Horisont 2020 som en integrert del av den samlede norske forsknings- og innovasjonsinnsatsen. Det vil påvirke både utformingen av den nasjonale forsknings- og innovasjonspolitikken og finansiering av norske forsknings- og innovasjonsaktiviteter i årene som kommer.

Horisont 2020 spiller en viktig rolle i iverksettelsen av EUs politikk på områder som energi, klima og helse. I EU har man sett et tettere samarbeid mellom Generaldirektoratet for forskning og innovasjon og andre generaldirektorater om utformingen av det nye rammeprogrammet. På denne måten kan Horisont 2020 bidra til å nå mål innenfor ulike politikk- og traktatområder. Norge samarbeider tett med EU også innenfor mange av politikkområdene der Horisont 2020 skal bidra til at man når sentrale mål. Det er viktig å sikre god koordinering på norsk side av samarbeidet med EU på disse politikkområdene og med den sektorpolitiske forskningen i Horisont 2020.

5.1.1. Helhetlig politikk og forvaltning

For å sikre at nasjonale og europeiske prioriteringer og nasjonal og europeisk innsats sees i sammenheng, ligger sektorprinsippet for forskningen fast. Dette innebærer at departementene skal vurdere, og finansiere norsk deltakelse i europeiske aktiviteter og partnerskap og følge opp de delene av Horisont 2020 som faller inn under deres sektor. Aktiviteter og områder som faller inn under flere departementers ansvarsområde, skal følges opp i fellesskap.

Det er viktig å unngå at sektorprinsippet fører til fragmentering og til at tverrgående problemstillinger ikke blir fulgt opp. Kunnskapsdepartementet har derfor et særskilt ansvar for å ivareta

helheten i Norges deltakelse i det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet. Dette innebærer at Kunnskapsdepartementet skal koordinere den norske deltakelsen i rammeprogrammet, samordne norske posisjoner i komiteer i Horisont 2020 og ERA og følge opp overordnede og tverrgående problemstillinger. Nærings- og fiskeridepartementet har et særskilt ansvar for oppfølging av overordnede og tverrgående problemstillinger som gjelder innovasjon. EØS spesialutvalget for forskning og fellesmøter for norske delegater og de nasjonale kontaktpunktene (NCP-ene) i Forskningsrådet skal brukes aktivt for å samordne norske posisjoner i overordnede og tverrgående problemstillinger. Regjeringen vil arbeide videre med å skape en mer helhetlig forvaltning av ERA-aktiviteter Norge deltar i med sikte på å hindre at ulik praksis i ulike deler av forvaltningen skaper unødvendige administrative byrder.

Tiltak:

- Kunnskapsdepartementet leder arbeidet med å utvikle en felles modell for departementenes forvaltning og finansiering av fellesprogrammene (JPI-ene).
- Nærings- og fiskeridepartementet, i samarbeid med Kunnskapsdepartementet, vil vurdere behovet for en mer helhetlig forvaltning av norsk deltakelse i øvrige partnerskap basert på art. 185 og 187 i Traktaten om Den europeiske unions funksjonsmåte og i de europeiske innovasjonspartnerskapene.

5.1.2. Samspill mellom virkemidler

Myndighetene har et særskilt ansvar for at nasjonale forskningsprogrammer og satsinger ivaretar kunnskapsbehovene vårt samfunn og næringsliv har, og som ikke dekkes av ERA og Horisont 2020. Samtidig må relevante nasjonale programmer og satsinger innrettes slik at de utgjør en helhet sammen med de europeiske aktivitetene. Dette betyr at de virker mobiliserende og kvalifiserende for deltakelse i Horisont 2020 og at de støtter opp under de overordnede målsettingene for deltakelsen.

For det første innebærer dette at nasjonale forskningsprogrammer og forskningsmidler skal bidra til at norske forskere og forskningsmiljøer blir attraktive samarbeidspartnere og konkurranse-dyktige internasjonalt. Oppbygging av kompetanse nasjonalt kan også være nødvendig for å sikre at vi er i stand til å nyttiggjøre oss resultatene av og kunnskapen fra forsknings- og innovasjonsaktivitetene i EU.

For det andre må myndighetene og virkemiddelapparatet løpende vurdere samspill og arbeidsdeling med europeiske aktiviteter i satsinger og planer for hvordan norske midler skal brukes. Forskningsrådet skal løpende vurdere om felles utlysninger eller aktiviteter med europeiske partnere kan gi bedre utnyttelse av ressursene med sikte på å nå de overordnede målsettingene i forskningspolitikken og på å skape mer interessante muligheter for norske forskere. Forskningsrådet må derfor få økte fullmakter til å bruke midler fra nasjonale programmer til internasjonale aktiviteter og utlysninger. Slike fullmakter gis av sektoransvarlige departementer i styringsdialogen.

Horisont 2020 og ERA må også sees i sammenheng med Norges øvrige internasjonale forsknings-samarbeid og finansiering. Når Horisont 2020 åpner for forskere fra alle land i alle aktiviteter, og ERA-aktivitene i økende grad legger til rette for samarbeid med aktører utenfor Europa, må institusjonene og bedriftene bruke den europeiske arenaen for å videreutvikle strategiske allianser med partnere fra tredjeland. Forskningsrådet skal særlig tilrettelegge for at Horisont 2020 og ERA brukes for å videreutvikle det bilaterale samarbeidet med de åtte landene utenfor EU/EØS som Norge prioriterer på nasjonalt nivå.³

EØS-midlene er Norges bidrag til å redusere sosiale og økonomiske forskjeller i Europa. Av disse går betydelige beløp til forsknings- og innovasjonsprosjekter i seks land.⁴ Midlene åpner for at norske aktører kan knytte kontakter med miljøer i mottakerlandene, som siden kan utnyttes strategisk når man setter sammen konsortier i søknader til Horisont 2020 og til å utøve innflytelse over fremtidig europeisk forsknings- og innovasjonspolitik.

³ De prioriterte samarbeidslandene er USA, Canada, Brasil, Japan, India, Kina, Sør-Afrika og Russland.

⁴ Landene som omfattes er Polen, Ungarn, Estland, Latvia, Romania og Tsjekkia.

Tiltak:

- Departementene og Forskningsrådet skal utforme nasjonale satsinger og programmer innenfor sine respektive ansvarsområder med tanke på arbeidsdeling og samspill med europeiske aktiviteter og med sikte på å gjøre norske miljøer bedre rustet til å delta i det europeiske samarbeidet.
- Nasjonale virkemidler i Forskningsrådet skal innrettes slik at de virker mobiliserende og kvalifiserende for deltakelse i Horisont 2020.
- Forskningsrådet skal til enhver tid vurdere felles utlysninger eller aktiviteter med europeiske partnere opp mot nasjonale aktiviteter.
- Innenfor Forskningsrådets programmer og satsinger skal man identifisere aktører med særskilt potensial for å delta i Horisont 2020.
- Forskningsrådet gis økt fullmakt til å bruke nasjonale forskningsmidler til felles-europeiske aktiviteter og felles europeiske initiativer overfor prioriterte samarbeidsland utenfor EU/EØS.
- Utenriksdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Forskningsrådet påser at EØS-midlene til forskning brukes for å støtte opp under og kvalifisere til samarbeid innenfor Horisont 2020 og ERA.

5.2. Bedre samspill mellom sektorene

Målgruppene for de enkelte aktivitetene i Horisont 2020 og ERA er mer sammensatte enn tidligere. Dette har blant annet sammenheng med at det nye rammeprogrammet også omfatter innovasjon, at målsettinger og utlysninger tar utgangspunkt i utfordringer i stedet for fag eller teknologier og at tverrfaglig og etterspørselsdrevet forskning vektlegges sterkere enn tidligere. Dessuten øker støtten til utvikling og implementering av offentlig-offentlige og offentlig-private partnerskap og til Det europeiske instituttet for innovasjon og teknologi (EIT).

EIT fremmer samspillet mellom forskning, høyere utdanning og innovasjon på viktige fagområder. Norske miljøer har hittil ikke nådd opp i utlysingen om å bli kunnskaps- og innovasjonsnettverk. Samarbeid på tvers av og mobilitet mellom de forskningsutførende sektorene, inkludert offentlig sektor, er viktigere enn tidligere, både for å nå gjennom med søknader og for å kunne dra nytte av resultatene av forsknings- og innovasjonsprosjektene. Det tverrsektorielle samarbeidet må styrkes nasjonalt, men for å lykkes i Horisont 2020 er det spesielt viktig å utvikle tverrsektorielt samarbeid med miljøer i andre land.

Instituttsektoren virker i dag som en drivkraft for å øke deltakelsen fra næringslivet og offentlig sektor i det europeiske samarbeidet. Det pågående trepartssamarbeidet mellom Universitets- og høyskolerådet, Forskningsinstituttene fellesarena og Forskningsrådet er en arena for å styrke samspillet mellom instituttsektoren og UH-sektoren.

Eksisterende nettverk og tiltak som innebærer samarbeid og møteplasser på tvers av sektorer og aktører, som for eksempel sentersatsinger og næringsklynger, kan i sterkere grad enn i dag vektlegge EU-samarbeidet og utnyttes til å fremme tverrsektorielt samarbeid innenfor Horisont 2020 og ERA. Slike nettverk kan for eksempel bidra med utvikling av prosjektideer og sammenkobling av aktører fra ulike sektorer.

Virkemiddelapparatet må tilrettelegge for økt samarbeid på tvers av de forskningsutførende sektorene. Det finnes flere virkemidler som støtter opp under tverrsektorielt samarbeid, slik som klynger og forskningssentra. STIM-EU-ordningen er utformet slik at instituttene blir stimulert til å trekke med seg norsk næringsliv i Horisont 2020. Møteplasser for aktører fra ulike sektorer er et annet viktig tiltak. Forskningsrådet vil, og der dette er naturlig i samarbeid med Innovasjon Norge, videreutvikle og målrette arenaer der norske bedrifter og forskningsinstitusjoner kan møtes for å diskutere felles EU-initiativer, med sikte på økt og mer tverrsektoriell deltakelse.

Tiltak:

- Regjeringen forventer at alle forskningsutførende sektorer arbeider for å øke samarbeidet med nasjonale og europeiske partnere på tvers av sektorer og for å øke mobiliteten mellom sektorene.
- Regjeringen forventer at eksisterende og nye nettverk som klynger og sentra bidrar til å koble FoU-aktører og brukere med sikte på økt deltakelse i EU-samarbeidet.
- Forskningsrådet og Innovasjon Norge skal målrette møteplassene for bedrifter og forskningsinstitusjoner.

5.3. Veilednings- og mobiliseringsarbeid for å sikre god deltakelse i og utnyttelse av Horisont 2020 og ERA-aktivitetene

For å nå regjeringens ambisjoner for deltakelsen i Horisont 2020 og ERA, må den norske deltakelsen øke betydelig sammenlignet med 7. rammeprogram. Skal Norge lykkes godt nok i konkurransen om europeiske midler, må vi satse videre på institusjoner som allerede er aktive, og samtidig mobilisere miljøer som i liten grad deltar i dag, men som har potensial for å øke sin deltakelse. Både myndighetene og virksomhetene selv har et ansvar for veilednings- og mobiliseringstiltak.

5.3.1. Aktørenes ansvar

Institusjonene og bedriftene har ansvar for å legge til rette for deltakelse både strategisk og praktisk. God og motiverende ledelse på alle nivåer er en forutsetning for å mobilisere fagmiljøene til innsats. Regjeringen forventer at UH-sektoren, instituttene og helseforetakene innarbeider deltakelse i Horisont 2020 og ERA i sine strategier og planer, og utnytter EU-samarbeidet til å videreutvikle sin forskningsprofil. UH-institusjonene bør også søke å se deltakelsen i Horisont 2020 og ERA i sammenheng med utnyttelsen av utdanningsprogrammet Erasmus+. Regjeringen forventer videre at institusjonene gjennomfører tiltak lokalt som bidrar til økt deltakelse i Horisont 2020 og ERA.

Arbeidslivets parter har ivret sterkt for norsk deltakelse i Horisont 2020. Regjeringen oppfordrer derfor partene til å bidra aktivt til å mobilisere norske bedrifter og offentlig sektor til å delta i Horisont 2020 og ERA, og regjeringen forventer at partene vil gi konstruktive innspill til videreutviklingen av regjeringens politikk.

Tiltak:

- Universiteter, høyskoler, forskningsinstitutter og helseforetak skal formulere mål, strategier og tiltak for sitt EU-samarbeid.
- Departementene vil følge opp institusjonenes strategier for og resultater i EU-samarbeidet med de institusjonene de har styringsdialog med.
- Kriterier for vurdering av UH-sektorens innsats i ERA, Horisont 2020 og Erasmus+ vil bli definert i forbindelse med Kunnskapsdepartementets revisjon av målstrukturen for sektoren.
- Regjeringen oppfordrer arbeidslivets parter til å supplere virkemiddelapparatets veilednings- og mobiliseringsarbeid.
- For at næringslivet, kommunal, fylkeskommunal og statlig sektor skal involveres mer aktivt som brukere i prosjektene må trepartssamarbeidet om Horisont 2020 mellom arbeidsgiverorganisasjonene, arbeidstakerorganisasjonene og aktuelle departementer utnyttes bedre.

5.3.2. Støtteapparat

Erfaringene fra tidligere rammeprogrammer viser at et godt støtteapparat er nødvendig for å stimulere til norsk deltakelse. Reglene for deltakelse i Horisont 2020 er forenklet sammenlignet med 7. rammeprogram, noe som kan stimulere flere til å delta. Som følge av den store veksten i ressursbruken med Horisont 2020 og større aktivitet på tvers av sektorene, vil behovet for veilednings- og mobiliseringsarbeid likevel øke. Det er derfor behov for profesjonalisering av støttetjenestene. Både institusjonene og virkemiddelapparatet spiller viktige roller i veilednings- og mobiliseringsarbeidet.

En rekke institusjoner har allerede bygget opp eget støtteapparat som veileder og bistår potensielle søkere. Regjeringen forventer at de større institusjonene videreutvikler sitt støtteapparat i tråd med utviklingstrekkene i det europeiske samarbeidet. Institusjoner som deltar i mindre grad eller som har overlappende interesser, bør vurdere å samordne støttetjenester. Forskningsrådet skal bidra til dette.

Gjensidig erfaringsutveksling blant forskningsadministratorer kan bidra til større deltakelse i EU-samarbeidet. Nettverket for forskningsadministrasjon, NARMA, som ble etablert av Universitets- og høyskolerådet i 2013, fokuserer særlig på samarbeid om bedre administrativ støtte opp mot Horisont 2020. Nettverket er en læringsarena på tvers av store og små UH-institusjoner samt Forskningsrådet, og åpner også for deltakelse fra instituttsektoren og helseforetakene.

Innenfor virkemiddelapparatet har Forskningsrådet hovedansvaret for støtte- og mobiliseringsarbeidet. Dette innebærer både informasjonsarbeid, veiledning og bidrag til utvikling av allianser mellom ulike forskningsaktører, samt forvaltning av økonomiske insentivordninger. De nasjonale kontaktpunktene, NCP-ene, spiller en nøkkelrolle i dette arbeidet. De norske NCP-ene er knyttet både til programmer i EU og i Norge, noe som gjør dem i stand til å se nasjonale og europeiske prioriteringer og virkemidler i sammenheng. Europakommisjonen har tidligere kunnet foreta en

første kvalitetssikring av EU-søknader. Denne oppgaven er nå tillagt NCP-ene. Dette, sammen med samarbeidets økte omfang og betydning, vil innebære større press på NCP-enes ressurser. NCP-ene vil møte større utfordringer med å finne en god balanse mellom kvalitetssikring av enkeltsøknader og andre veilednings- og mobiliseringsoppgaver. De vil derfor måtte prioritere ressursene dit det gir størst mobiliseringseffekt. NCP-ene må også i større grad enn tidligere nyttiggjøre seg veilednings- og mobiliseringskompetansen som finnes ved institusjoner med god erfaring fra EU-samarbeidet, og et mer formalisert samarbeid med NARMA-nettverket bør vurderes. Regjeringen ønsker å styrke NCP-apparatet ytterligere.

Økt oppmerksomhet på innovasjon, støtte til markedsnære aktiviteter, tilrettelegging for økt deltakelse fra SMB-er og integrasjon av kapitalvirkemidler er nye aspekter i Horisont 2020 som trolig gjør det mer attraktivt for næringslivet å delta enn det var i 7. rammeprogram. Dette må også reflekteres i rådgivningstjenestene fra Innovasjon Norge og Forskningsrådet. Innovasjon Norge skal primært rette sin innsats i arbeidet med Horisont 2020 mot SMB-er og finansieringsinstitusjoner. Forskningsrådets arbeid skal rettes mot SMB-er og store bedrifter med forskningspotensial. Det er viktig å identifisere gode norske deltakerbedrifter tidlig nok i utlysingsprosessene, samtidig som innsatsen mot næringslivet må målrettes og være mer tverrsektoriell.

De regionale representantene i Forskningsrådet og Innovasjon Norge er nær bedrifter, institusjoner og offentlige aktører som kommuner og fylkeskommuner i hele landet. De regionale kontorene kan derfor spre informasjon om mulighetene i Horisont 2020 og ERA, mobilisere og veilede ulike miljøer, og bidra til at ulike aktører i regionene går sammen om å søke EU-støtte.

Også det regionale myndighetsnivået kan bidra til økt deltakelse i EU-samarbeidet. I tillegg til kjennskap til næringsliv og FoU-miljøer lokalt, har norske regioner stedlige representasjoner i Brussel som kan gi verdifull informasjon for regionale aktører. Fylkesadministrasjonene har videre erfaring med utarbeidelse av forskningsstrategier og forskningsforvaltning knyttet til regionale virkemidler, regionale forskningsfond, finansiering av og mobilisering til innovasjonsrettet forskning og erfaring fra annet internasjonalt programsamarbeid.

Likestilling og inkludering av kjønnsperspektivet i forskningen er et av målene for ERA. Samtidig vektlegger EU at økt kvinnedeltakelse i Horisont 2020 sammenlignet med tidligere rammeprogrammer kan bidra til å styrke både forskningens kvalitet og Europas konkurranseevne. Norge har vært en pådriver for å fremme likestilling og kjønnsbalanse i europeisk forskning. Likevel har den norske kvinneandelen vært lav, også sammenlignet med andre land. Den skjeve kjønnsbalansen i den norske deltakelsen er et uttrykk for at vi ikke utnytter de menneskelige ressursene våre godt nok. Det er behov for å styrke mobiliseringsarbeidet rettet mot kvinner for å øke den norske kvinneandelen i aktiviteter under Horisont 2020 og ERA.

Tiltak:

- Regjeringen forventer at universitetene og høyskolene spiller en sentral veilednings- og mobiliseringsrolle i sine regioner, i samarbeid med NCP-ene, og det regionale virkemiddelapparatet.
- Regjeringen forventer at forskningsutførende institusjoner vurderer tverrsektorielt samarbeid om etablering av lokale eller regionale støttetjenester på institusjonsnivå.
- Støtte- og veiledningsapparatet skal videreutvikles og samordnes bedre ved at
 - ♦ Regjeringen styrker NCP-ordningen.
 - ♦ NCP-apparatet vektlegger tiltak som gir størst mulig mobiliseringseffekt og i større grad tar i bruk veilednings- og mobiliseringskompetanse i erfarne institusjoners støttefunksjoner.
 - ♦ Innovasjon Norge og Forskningsrådet samarbeider tett om rådgiving på alle nivåer, særlig knyttet til virkemidler for bedrifter og finansieringsinstitusjoner. Innovasjon Norge og Forskningsrådet skal utarbeide en konkret ansvarsfordeling seg imellom, og fremme forslag om hvilket nivå rådgivingen bør ligge på fremover.
 - ♦ NARMA styrkes som møteplass og læringsarena for økt forskningsadministrativ profesjonalisering.
 - ♦ Departementene skal informere underliggende etater om mulighetene som ligger i å delta i samarbeidet under Horisont 2020 og ERA, med sikte på økt deltakelse fra offentlig sektor.
- Forskningsrådet og andre aktører som arbeider med mobilisering skal legge særskilt vekt på å rekruttere kvinner til mobiliseringsarrangementer og til å gjennomføre søknads- og prosjektutviklingskurs som er spesielt rettet mot kvinner.
- Alle insentivsystemer for å fremme deltakelse i EU-samarbeidet skal utformes slik at de fremmer kjønnsbalanse.
- Komité for kjønnsbalanse i forskning skal bidra til å styrke kvinneandelen i norsk deltakelse i Horisont 2020 og ERA-aktiviteter.

5.3.3. Økonomiske rammebetingelser og insentivordninger

Forenklinger i deltakelsesregelverket kan gjøre det enklere og mer attraktivt å delta i Horisont 2020. Tilfredsstillende økonomiske rammebetingelser er imidlertid en forutsetning for å søke EU-prosjekter. Det er innført en ny finansieringsmodell med faste satser for refusjon av kostnader i Horisont 2020. Alle bedrifter får like finansielle vilkår med den nye modellen. Dette gir store bedrifter bedre støttevilkår enn i 7. rammeprogram, mens SMB-ene får noe bedre støttevilkår.

De faste satsene for refusjon av indirekte utgifter slår ulikt ut for aktører med ulik grad av grunnfinansiering og av løpende driftsutgifter. For flere norske aktører kan finansieringsmodellen i Horisont 2020 gi dårligere økonomiske deltakelsesvilkår enn 7. rammeprogram, noe som kan gjøre deltakelse i EU-samarbeidet økonomisk mer utfordrende. I tillegg er det regler som setter enkelte begrensninger for tilleggsfinansiering fra eksterne aktører i enkeltprosjekter. Dette kan bli spesielt utfordrende for instituttsektoren i Norge. STIM-EU-ordningen vil kunne benyttes for å bøte på dette.

For UH-sektoren og helseforetakene synes den nye finansieringsmodellen ikke å gi vesentlig endrede støttebetingelser sammenlignet med 7. rammeprogram.

I UH-sektoren har resultatbasert omfordeling av grunnbevilgningen (RBO) vært brukt til å stimulere til EU-deltakelse. Tildelingen har skjedd fra en gitt pott, som omfordeles hvert år basert på forskningsmidler mottatt fra EU to år tidligere. Dette innebærer at uttellingen for den enkelte institusjon vil avhenge av institusjonens resultater sammenlignet med de andre institusjonenes resultater. Dette gjør ordningen uforutsigbar for institusjonene, og innebærer at økt deltakelse fra institusjonene totalt sett gir lavere uttelling per krone mottatt fra EU.

Det eksisterer i dag flere økonomiske insentivordninger som stimulerer til deltakelse i Horisont 2020 og ERA. Ordningene gir støtte til søkere, støtte til forberedelse og påvirkning og støtte som skal kompensere for mangelfull finansiering i EU-prosjekter. Ordningene er nylig blitt evaluert. Regjeringen vil, blant annet på bakgrunn av funnene i evalueringen, vurdere behovet for endringer i de økonomiske insentivordningene.

Tiltak:

- Regjeringen vil vurdere endringer i de økonomiske insentivordningene som stimulerer til deltakelse i EU-samarbeidet, herunder bedre insentivordninger med dokumentert effekt og ordninger som avhjelper vanskelige deltakelsesvilkår.
- Kunnskapsdepartementet har nedsatt en ekspertgruppe som skal gjennomgå modellen for finansiering av universiteter og høyskoler, og fremme forslag til hvordan denne kan forbedres. I gruppens mandat er det en føring at regjeringen ønsker et sterkt insentiv for å konkurrere om forskningsbevilgninger på europeiske arenaer.
- Regjeringen vil utrede nærmere hvordan basisbevilgningene og øvrige faste finansieringsstrømmer påvirker institusjonenes interesse for å søke europeisk finansiering.

5.4. Karriereutvikling og rekruttering

Karrieremuligheter, mobilitet og likestilling er viktige betingelser for å øke forskningskvaliteten og for å lykkes i EU-samarbeidet. UH-institusjonene har et særlig ansvar for å tenke langsiktig og bygge opp nødvendig kompetanse hos studenter og yngre forskere. Særlig viktig er det at yngre forskere får anledning til å bygge karrieren slik at de på et tidlig tidspunkt blir kvalifisert til å delta i konkurransen om EU-midler. Selvstendighet, internasjonal erfaring og kunnskap om hvordan man bygger opp og opprettholder internasjonale nettverk er nødvendig. Unge forskere må også trenes i internasjonal forskningsledelse, slik at flere kan ta ansvar for institusjonens deltakelse i EU-prosjekter. EUs program for utdanning, ungdom og idrett, Erasmus+, er et viktig virkemiddel for mobilitet og internasjonal erfaring allerede i studietiden. Mobilitets- og karrieretiltak i Horisont 2020 må brukes for å tilrettelegge for en internasjonal forskerkarriere.

Institusjonene må også søke å tiltrekke seg kompetanse utenfra. Kompetanse på og erfaring fra internasjonalt forsknings- og innovasjonssamarbeid bør brukes som et kriterium ved vitenskapelige

ansettelser. Deltidsstillinger (II-stillinger) og erfaringsutveksling med andre forskere og institusjoner kan også bidra til å bygge opp gode fagmiljøer.

Gjennom ERA-samarbeidet deltar Norge i arbeidet med å videreutvikle Europa som ett forskningssområde, med målsetting om blant annet et åpent arbeidsmarked for forskere og likestilling i forskningen. Systematisk arbeid ved institusjonene er nødvendig for å nå disse målsettingene, men vil også kunne bidra til god deltakelse i Horisont 2020.

Tiltak:

- Senter for internasjonalisering av utdanning skal, i samarbeid med institusjonene, stimulere til internasjonal erfaring i studietiden, blant annet gjennom aktiv bruk av Erasmus+.
- Forskningsrådet skal stimulere til internasjonal erfaring tidlig i forskerkarrieren.
- Regjeringen forventer at institusjonene styrker sitt arbeid med egen karriere- og mobilitetspolitikk for å tiltrekke seg, utvikle og holde på de beste forskerne.
- Regjeringen forventer at paraplyorganisasjoner som Universitets- og høyskolerådet og Forskningsinstituttene fellesarena legger til rette for møteplasser for erfaringsutveksling.
- Regjeringen forventer at UH-sektoren, instituttene og helseforetakene vurderer hvordan de kan bidra inn mot arbeidet med å nå ERAs målsettinger om fri bevegelse av forskere og likestilling, og at de bruker de nye mulighetene til å styrke institusjonenes deltakelse i Horisont 2020.

5.5. Påvirknings- og posisjoneringsarbeid

Dersom vi skal lykkes i å øke deltakelsen betydelig, må norske miljøer oppleve at EUs forsknings- og innovasjonsagenda og de enkelte utlysningene er faglig relevante og gir dem merverdi. Det betyr at myndighetene særlig må arbeide strategisk for å fremme områder og aktiviteter der samarbeid og finansiering på europeisk plan gir andre muligheter og merverdi sammenlignet med nasjonale aktiviteter. Det kan for eksempel være samfunnsutfordringer som ett land ikke kan løse alene og virkemidler eller fasiliteter som enkeltland ikke har mulighet til å tilby, slik som forskningsinfrastruktur som er kostbar å bygge opp og drifte og som kan utnyttes bedre dersom forskere fra flere land har tilgang til fasiliteter og data.

5.5.1. Nærvær i Brussel

En rekke aktører i Norge arbeider allerede med å påvirke EUs forsknings- og innovasjonspolitik: Politikere, departementer, virkemiddelapparatet, institusjoner og bedrifter. I tillegg kommer en rekke sentrale aktører i Brussel, slik som forskningsråden ved EU-delegasjonen, andre spesialutsendinger, Forskningsrådets Brusselkontor og næringslivsaktører og -organisasjoner med sete i Brussel. Kunnskapsdepartementet har et særskilt ansvar for å sørge for god koordinering mellom de norske aktørene, og for å bidra til at vi utvikler klare norske posisjoner.

Nettverk som fellesprogrammene, de europeiske innovasjonsplattformene, de europeiske teknologiplattformene og europeiske paraplyorganisasjoner for ulike typer forskningsaktører synes i økende grad å få innflytelse på utformingen av den europeiske forsknings- og innovasjonspolitikken og på arbeidsprogrammer, utlysninger og andre aktiviteter. Departementene, virkemiddelapparatet og forskningsaktørene må derfor utnytte slike nettverk. Likeledes bør vi arbeide strategisk for å alliere oss med likesinnede land i saker som er viktige for oss.

Tiltak:

- Regjeringen vil styrke samarbeidet mellom norske aktører i Brussel.
- Regjeringen forventer at forskningsinstitusjonene og bedriftene bruker sine nettverk og europeiske paraplyorganisasjoner til å fremme sine interesser.
- Innenfor nasjonale satsinger skal det settes av midler til medvirkning og posisjonering for å sikre at norske interesser og prioriteringer ivaretas i det strategiske arbeidet på deres fagfelt.

5.5.2. Påvirkning på EUs forslags- og beslutningsprosess

Når initiativer er på forslagsstadiet, kan norske myndigheter og aktører påvirke Europakommisjonen på linje med andre aktører. Denne muligheten må vi utnytte, både ved å bidra aktivt med innspill og gjennom deltakelse i ulike komiteer og fora i EU-systemet. Selv om generaldirektoratet for forskning og innovasjon har koordineringsansvaret for både forsknings- og innovasjonspolitikken i EU, må vi arbeide aktivt opp mot flere generaldirektorater og policyutformere i tidlig fase fordi forsknings- og innovasjonspolitikken i økende grad er koblet til andre politikkområder. Tidlig påvirkning krever aktivt arbeid både med informasjonsinnhenting og utvikling av norske posisjoner i samarbeid mellom myndighetene, virkemiddelapparatet og forskningsaktørene.

Tett oppfølging også i beslutningsfasen i EU er viktig. Vi må utnytte de arenaene vi har for politisk påvirkning og arbeide opp mot både EUs formannskapsland, likesinnede land, Europaparlamentet og Europakommisjonen. Erfaring viser at vi kan bli lyttet til og få gjennomslag for norske synspunkter dersom vi bidrar med konkrete og relevante innspill.

Tiltak:

- Kunnskapsdepartementet skal i løpet av 2016 utarbeide en plan for påvirkningsarbeidet frem mot rammeprogrammet som kommer etter Horisont 2020, blant annet basert på erfaringene med påvirkningsprosessene for Horisont 2020.
- Regjeringen vil aktivt utnytte arenaer for politisk påvirkning på viktige initiativer i EU.

5.5.3. Påvirkning gjennom delegater og eksperter

Treårige strategiske programmer og toårige arbeidsprogrammer vil konkretisere gjennomføringen av Horisont 2020 og danne grunnlag for utlysningene. For at utlysningene skal være interessante for norske miljøer, er det viktig at vi påvirker utformingen av programmer og utlysninger, både gjennom innspill til Europakommisjonen i den formative fasen og gjennom aktiv deltakelse i programkomiteene i Horisont 2020. Delegationene fra fagansvarlig departement og ekspertene, som i de fleste tilfellene kommer fra Forskningsrådet, i samarbeid med NCP-ene, har et særskilt ansvar for å påvirke arbeidsprogrammer og utlysninger i tråd med norske interesser og behov. For å bidra til at

Horisont 2020 blir mer relevant for norske forskningsmiljøer og norsk næringsliv, skal delegatene og ekspertene innhente råd og innspill fra både de forskningsutførende sektorene og relevante programstyrer i Forskningsrådet. Nasjonale referansegrupper vil være en egnet måte å innhente slike råd og innspill på. Disse gruppene skal også bidra til å spre informasjon og koordinere norske aktører inn mot strategiske prosesser og søknadsrunder. Deltakere fra de forskningsutførende sektorene bør ikke kun delta i kraft av sin kompetanse, men også som representanter for sine organisasjoner, for å bidra til at deltakelsen også kan få en strategisk og mobiliserende effekt for et bredere fagmiljø.

Horisont 2020 skal bidra til at målene for ERA oppfylles. Det tilsier bedre koordinering mellom deltakelsen i programkomiteer i Horisont 2020 og ERA-gruppene. For å involvere de ulike aktørene skal det også være referansegrupper for norsk deltakelse i fellesprogrammer og andre ERA-aktiviteter. Det skal vurderes om det er behov for egne grupper eller om de kan slås sammen med referansegrupper for nærliggende fagområder og aktiviteter.

Tiltak:

- Departementene og Forskningsrådet har et særskilt ansvar for påvirkningsarbeid innenfor bestemte fagområder gjennom sin deltakelse i programkomiteer og tilhørende arbeidsgrupper.
- Det skal opprettes referansegrupper eller tilsvarende for Horisont 2020 og fellesprogrammene. De forskningsutførende sektorene og offentlig sektor skal være representert i relevante referansegrupper. Referansegruppene har ansvar for faglige innspill og informasjonsspredning.

5.5.4. Nasjonale eksperter

Nasjonale eksperter knyttet til Horisont 2020 gir ekspertene og norsk forvaltning kontaktnett og kunnskap om hvordan EU-systemet fungerer, i tillegg til at den nasjonale ekspertene kan gi EU-systemet relevant kunnskap om norske forhold. Det er i dag få nasjonale eksperter knyttet til Horisont 2020.

Tiltak:

- Regjeringen vil arbeide videre med å få inn nasjonale eksperter på områder som er strategisk viktige for Norge.

5.6. Kunnskapsoverføring og kunnskapsspredning

Kunnskap fra EU-prosjekter er relevant også for forsknings- og innovasjonsaktører som ikke selv har deltatt i prosjektene og som grunnlag for politikkutvikling, markedsutnyttelse og kommersialisering og videreutvikling av offentlig sektor. Det er maktpåliggende at man utnytter kunnskapen fra EU-prosjekter på en systematisk måte. Norske deltakere i EU-prosjekter skal involveres i nasjonale aktiviteter slik som seminarer og prosjekter som bidrar til å spre kunnskap og innsikt fra EU-samarbeidet.

Tiltak:

- Nasjonale programmer i Forskningsrådet skal bidra til å spre kunnskap og teknologi fra EU-prosjekter til andre FoU-aktører og til brukere.
- Nærings- og fiskeridepartementet, i samarbeid med Forskningsrådet, vurderer hvordan synergien mellom Norges deltakelse i forskningsnettverket EUREKA⁵ og i Horisont 2020 kan styrkes.

5.7. Videreutvikling av det strategiske grunnlaget for samarbeidet med EU om forskning og innovasjon

Monitorering, analyse og evaluering av norsk deltakelse danner et viktig grunnlag for oppfølging, læring og forbedring underveis i utviklingen av ERA og i Horisont 2020.

Monitorering av den norske deltakelsen i ERA og Horisont 2020 er nødvendig for å nå ambisjonene for samarbeidet og for å kunne vurdere behovet for endringer i tiltak og stimuleringsordninger. Forskningsbarometeret 2013 analyserte ulike indikatorer for norsk deltakelse i 7. rammeprogram, som vil danne utgangspunktet for monitoreringsarbeidet knyttet til Horisont 2020. Tilgjengelige data fra Europakommisjonen skal også monitoreres og analyseres. Det er krevende å måle effektene av den norske deltakelsen. Regjeringen vil imidlertid se nærmere på hvordan effektene av den norske deltakelsen kan måles med sikte på å kunne vurdere hvorvidt målene om økt kvalitet, verdiskaping og bærekraftig samfunnsutvikling nås.

Evalueringer av norsk deltakelse danner et viktig grunnlag for å videreutvikle fremtidig oppfølging og støtte- og mobiliseringsarbeid. Den norske deltakelsen i både 7. rammeprogram og Horisont 2020 skal derfor evalueres. Regjeringen vil også følge EUs egne evalueringer av sine forsknings- og innovasjonsaktiviteter tett.

⁵ EUREKA er et europeisk nettverk som skal bidra til koordinering av nasjonal finansiering av innovasjon med sikte på å styrke den europeiske konkurransevnen.

Tiltak:

- Regjeringen monitorerer den norske deltakelsen i Horisont 2020 med sikte på å nå målene for samarbeidet.
- Forskningsrådet skal, i samarbeid med Kunnskapsdepartementet og andre berørte departementer, se nærmere på hvordan effektene av norsk deltakelse i Horisont 2020 og ERA kan måles.
- Norsk deltakelse i 7. rammeprogram skal evalueres.
- Det skal gjennomføres en midtveiseevaluering av norsk deltakelse i Horisont 2020 innen utgangen av 2017.
- Kunnskapsdepartementet skal hvert annet år i samarbeid med øvrige departementer, virkemiddelapparatet og aktørene vurdere om denne strategien skal revideres og om det skal utarbeides handlingsplaner.

Vedlegg

Det europeiske forskningsområdet (ERA)

ERA er en visjon om Europa som ett sammenhengende forskningsområde, der forskere, kunnskap og teknologi beveger seg fritt mellom landene. ERA innebærer også økt koordinering slik at de europeiske landene ser sin egen forskningspolitikk mer i sammenheng både med de andre landenes og med EUs felles forskningspolitikk, ikke minst med tanke på å gå sammen om å løse felles utfordringer. I sum skal dette de facto innebære en «femte frihet» for Europa.

ERA har stått på den forskningspolitiske agendaen i EU siden 2000, og er søkt utviklet både gjennom det 6. og det 7. rammeprogrammet og i økende grad utenfor rammeprogrammet. ERA-samarbeidet ble i 2012 konkretisert i følgende mål:

- Mer effektive nasjonale forskningssystemer
- Optimalt samarbeid og optimal konkurranse mellom landene
- Et åpent arbeidsmarked for forskere
- Likestilling og inkludering av kjønnsperspektiv i forskningen
- Optimal spredning av, tilgang til og overføring av vitenskapelig kunnskap

På bakgrunn av dette arbeides det med utviklingen av ERA på flere områder som felles-europeiske forskningsinfrastrukturer, fellesprogrammer som tar for seg store samfunnsutfordringer, kunnskapsoverføring mellom næringsliv og academia, mobilitet og personalpolitikk for forskere samt internasjonalt forskningssamarbeid.

Norge deltar i utviklingen av samtlige ti fellesprogrammer. Samarbeidet innenfor fellesprogrammene kan ta ulike former, slik som felles prioriteringer, arbeidsdeling og felles utlysninger. De første felleseuropeiske infrastrukturene for forskning er under etablering, også i Norge. Norge er med i 23 av totalt 48 initiativer. Norge deltar også aktivt i ERA-arbeidet for styrket kunnskapsoverføring og for økt forskermobilitet og bedre forskerkarrierer.

Ferdigstillelse av ERA er et sentralt tiltak i EUs overordnede vekst- og innovasjonsstrategier, Europa 2020 og Innovasjonsunionen, og et sentralt anliggende også for Horisont 2020. Partnerskap på bakgrunn av traktatartiklene 185 og 187 som skal gjennomføres i Horisont 2020 er et bidrag til realiseringen av ERA.

Etableringen av ERA ble traktatfestet i Lisboa-traktaten. EU er dermed forpliktet til å realisere ERA. Foreløpig skjer dette gjennom frivillige, nasjonale reformer. En sentral diskusjon i EU er spørsmålet om en mulig rettsliggjøring av ERA-samarbeidet. Lisboa-traktaten åpner for bruk av regelverk for å utvikle ERA, men denne muligheten har hittil vært brukt i svært begrenset grad.

Horisont 2020

Horisont 2020 er EUs rammeprogram for forskning og innovasjon for perioden 2014–2020. Programmet avløser EUs 7. rammeprogram for forskning, teknologisk utvikling og demonstrasjonsaktiviteter, og vil også inkludere de innovasjonsrettede tiltakene i rammeprogrammet for konkurranseevne og innovasjon (CIP) og Det europeiske instituttet for innovasjon og teknologi (EIT). Programmet skal støtte opp under både EUs vekststrategi *Europa 2020*, inkludert flaggskipet *Innovasjonsunionen*, og utviklingen av ERA. Målet er å bidra til arbeidsplasser og økonomisk vekst,

til at vi kan håndtere samfunnsutfordringer og til en styrket posisjon for Europa innen forskning, innovasjon og teknologi.

Med et budsjett på 77 mrd. euro er Horisont 2020 verdens største forsknings- og innovasjonsprogram. Bidraget fra Norge og andre assosierte land legges til EUs budsjett for programmet. Det norske bidraget blir trolig på noe over 2 mrd. euro. Budsjettet fordeles mellom tre hovedprioriteringer, også kalt søyler:

1. Fremragende vitenskap, inkludert Det europeiske forskningsrådet (ERC), mobilitetsaktiviteter, fremtidsteknologier og forskningsinfrastruktur.
2. Industrielt lederskap, inkludert nøkkeltknologier som IKT, nano-, bio-, og romfartsteknologi, finansieringsordninger for risikokapital og innovasjon i små og mellomstore bedrifter.
3. Samfunnsutfordringer, med følgende delprogrammer:
 - a. Helse, demografiske endringer og velferd
 - b. Matsikkerhet, bærekraftig landbruk og skogbruk, marin og maritim forskning og innenlands vannforskning og bioøkonomi
 - c. Sikker, ren og effektiv energi
 - d. Smart, grønn og integrert transport
 - e. Klima, miljø, ressurseffektivitet og råmaterialer
 - f. Europa i en verden i endring – inkluderende, innovative og reflekterende samfunn
 - g. Sikre samfunn – beskyttelse av Europa og dets borgeres frihet og sikkerhet.

Horisont 2020 skiller seg fra tidligere rammeprogrammer slik:

- Forskning og innovasjon samles i ett rammeprogram som omfatter virkemidler som utelukkende vektlegger vitenskapelig kvalitet, svært markedsnære virkemidler og virkemidler som kombinerer forskning og innovasjon («fra idé til anvendelse og marked»).
- Støtten til fremragende forskning får kraftig vekst. Satsingen skal legge grunnlaget for morgendagens teknologier, jobber og velferd. Det er særlig satsingen på tematisk åpen, grunnleggende forskning i regi av Det europeiske forskningsrådet som styrkes.
- Programmet er i langt større grad enn 7. rammeprogram «utfordringsbasert». Utlysningene skal ta utgangspunkt i Europas samfunnsutfordringer, for eksempel knyttet til helse og bærekraftig energi. Programmet legger vekt på betydningen av forskning og innovasjon for å håndtere store samfunnsutfordringer. Utlysningene inviterer i større grad aktørene til å foreslå løsninger på bakgrunn av utfordringer. Det legges vekt på at prosjektene arbeider tverrfaglig.
- Horisont 2020 legger vesentlig mer vekt på innovasjon, både gjennom støtte til ulike typer innovasjon og markedsnære aktiviteter, og ved at innovasjonsdimensjonen gjennomsyrrer utlysninger på tvers av programmet.
- Deltakelse fra/nytte for næringslivet er tillagt større vekt enn tidligere. Flere grep skal stimulere til økt SMB-deltakelse, og ulike virkemidler støtter opp under SMB-enes forsknings- og innovasjonsaktiviteter. Europakommisjonen har en overordnet målsetning om at 20 prosent av budsjettet til de to søylene om samfunnsutfordringer og industrielt lederskap skal gå til SMB-er. Dette skal skje både ved at SMB-er involveres som partnere i prosjektkonsortier og gjennom et nytt dedikert SMB-instrument. Samarbeidsprogrammet for FoU-utførende SMB-er, Eurostars 2, kompletterer disse aktivitetene.

- Nye virkemidler skal sikre tilgang på risikokapital og økt kommersialisering og innovasjon. Kapitalvirkemidlene skal være markedsbaserte og kanaliseres via finansielle mellomledd som banker eller fond.
- Nye tiltak på etterspørselssiden skal stimulere til økt forskning og innovasjon, og blant annet gi bedre offentlige anskaffelser.
- Støtten til utvikling og implementering av offentlig-offentlige og offentlig-private partnerskap styrkes. Partnerskapene er forankret i artikkel 185 og 187 i Traktaten om Den europeiske unions funksjonsmåte, og er ofte referert til som artikkel 185- og 187-initiativer. 10 partnerskap er hittil lansert. Det er satt av 8 mrd. euro til disse i budsjettet for Horisont 2020. I tillegg skal partnerskapene finansieres av deltakerlandene og deltakende næringsliv. EU krever forpliktende tilsagn om deltakelse og at nasjonale ressurser stilles til disposisjon for gjennomføringen av enkelte av initiativene.
- Programmet er åpent for deltakere fra hele verden. Samarbeid med institusjoner og bedrifter utenfor Europa får økt betydning.
- Forenkling er tillagt stor vekt. En rekke tiltak skal bidra til et enklere regelverk for deltakelse, blant annet felles deltakelsesregler for finansiering av forskning og innovasjon i hele Horisont 2020, faste rater for refusjon av kostnader, enklere kontroll- og revisjonsrutiner og redusert behandlingstid for søknader.

Utgitt av:
Kunnskapsdepartementet

Bilder:
Erna Solberg (Foto: Thomas Haugersveen/
Statsministerens kontor)
Torbjørn Røe Isaksen (Foto: Marte Garmann)
Andre bilder/illustrasjoner: Colourbox

Trykk: DSS
05/2014 - 100

